

Amy E. Herman

PSIHOLOGIA ARTEI

Arta de a rezolva problemele cu artă

traducere din limba engleză de
MIHAI MOROIU

CUPRINS

Nota autoarei.....	7
Introducere	9
Adoptarea a ceea ce este nefamiliar (partea întâi)	20
Pregătire.....	23
PASUL #1: ȘTERGE-ȚI OCHELARI!.....	25
Mulțumire de sine și eroare de confirmare	29
Rezolvarea problemelor – cazul asistentelor medicale.....	35
Să învățăm din propriile antipatii!	44
Autoportretul	47
Să descoperim de ce ne place sau ne displace ceva!	56
Cum să rezolvi probleme la FBI	60
Trece-ți în revistă presupunerile!	63
Răzgândește-te!.....	64
Cât de important este „de ce“	69
Prejudecata că nu am prejudecăți	78
Cum să ieși cu fața curată prin conștiințe de sine	81
PASUL #2: SCHIMBĂ-ȚI PANTOFII!	87
Rezolvând probleme alături de HIG	91
Cum să găsești perspectiva	94
Mutații și perspective multiple	99
Perspectiva nu este întotdeauna evidentă	103
Cum să dai perspectivei caracter personal	112
Schimbați perspectiva celor din jur în ce vă privește!.....	120
Schimbați perspectiva celorlalți asupra unei chestiuni!	126
Acceptarea a ceea ce este nefamiliar (partea a doua).....	135
PASUL #3: DEFINEȘTE-ȚI PROIECTUL!	139
Cine + când + unde + de ce	142
De ce vrei să rezolvi această problemă?.....	146
Să săpăm mai adânc!	148
Abordarea a ceea ce este incomod	154
Constatați evidența!	157
Să vezi ce nu mai vede nimeni altcineva.....	161

Descoperă precedente și desfășoară cercetări!.....	170
Asigură-te că nu ți-a scăpat nimic!	176
Schiță	179
PASUL #4: DESPARTE TOTUL ÎN BUCĂȚI MICI!	191
Ce lipsește.....	197
Cum se leagă toate între ele?	200
PASUL #5: IDENTIFICĂ LEGĂTURILE	
ȘI PISTELE FALSE!	205
Reconcilierea în relații	220
Rezolvarea de probleme cu NBA	223
Patternuri în artă.....	227
Patternuri din noi	236
PASUL #6: STABILEȘTE UN TERMEN!	239
Forța procesului.....	244
Cum să stabilești termene rezonabile.....	246
Stabiliți deadline-uri suplimentare!	249
Și, între timp, sărbătorește reușitele!	251
PASUL #7: JUST DO IT!	253
Să facem ceva din ceva.....	258
Măsurarea succesului	263
Împărtășește-le soluțiile și altora!	265
Cum se rezolvă probleme la MESH	271
Cum pun artiștii problemele la punct	278
Exponat.....	285
PASUL #8: DEZLEAGĂ CONTRADICȚIILE!	287
Cum rezolvă problemele echipele de prevenire a sinuciderilor ...	289
Sesizează contradicțiile!	292
Ia-ți temperatura!	294
Străduiți-vă să descrieți!	295
Angrenați și pe alții!.....	299
Descoperă un teren comun	302
O cădere rapidă în iad	307
Punerea în practică.....	309
PASUL #9: UMPLE GOLURILE CU AUR!	315
Recunoaște!.....	320
Niciodată nu-i prea târziu să pui ceva la punct	322
Folosește tot ce ai la îndemână!.....	325
Nu te teme să strici lucruri!	330
Depanare	331
Să acceptăm ceea ce nu poate fi pus la punct.....	339
Bucură-te de reziliența ta!	343
Acceptarea a ceea ce este nefamiliar (partea a treia).....	344
Mulțumiri	359
Lista ilustrațiilor și surselor	361
Indice	370

PASUL #5

IDENTIFICĂ LEGĂTURILE ȘI PISTELE FALSE!

În mitologia greacă, sculptorul Pygmalion a creat în marmură versiunea sa de femeie perfectă. O mângâia cu tandrețe. O săruta, cu speranța că îi va răspunde tot cu un sărut. Pygmalion s-a îndrăgostit de marea lui operă. Iubire adâncă, pasionată. Îi spunea „Iubito!” și îi aducea daruri. O îmbrăca în straie fine și giuvaiere, însă, după cum ne spune Ovidiu, statuia dezbrăcată era „și mai încântătoare”¹. Sculptorul o lua cu el în pat, îngrijindu-se de cele mai moi perne, ca nu cumva să sufere.

S-a rugat zeiței Afrodita să-i trimită o femeie perfectă, așa ca statuia lui. Însă zeița i-a făcut un dar mai mare, însuflețindu-i opera. Când Pygmalion a sărutat-o, atingând-o cu tandrețe, statuia a început să prindă viață și să se miște ușor, până când „fata de fildeș” s-a îmbujorat, i-a răspuns la sărut și apoi a deschis ochii. Cei doi s-au căsătorit, nouă luni mai târziu li s-a născut o fiică și, se spune, au trăit fericiți până la adânci bătrâneți.

---

¹ Ovid, *Metamorphoses*, trad. Rolfe Humphries (Bloomington: Indiana University Press, 1961), pp. 241–243.

Mitul grecesc, imortalizat în doar 54 de versuri în *Metamorfozele* lui Ovidiu, atrage de secole imaginația artiștilor plastici și povestitorilor. A inspirat sute de picturi, poeme, povestiri, drame, opere, balet, chiar și cărți de benzi desenate (Wonder Woman este modelată din lut de mama ei și aceeași zeiță îi dă viață¹). A influențat piesa *Pygmalion* din 1912 a lui George Bernard Shaw, care apoi a fost preluată ca musical pe Broadway, devenind apoi filmul câștigător de Academy Award *My Fair Lady* și, în 1990, filmul câștigător al Golden Globe *Pretty Woman*. Celebrul autor egiptean Tawfiq al Hakim scria, în 1942, propria versiune, *Pigmaliun*, repurtând un imens succes. Povestea este apreciată peste tot, deoarece în esență se referă la relațiile noastre: cu noi înșine, cu alții, cu arta, cu divinitatea, cu idealul romantic.²

De capacitatea de a avea relații poate depinde fericirea, sănătatea, bogăția, chiar și durata vieții cuiva.³ În această secțiune, le vom acorda cea mai mare atenție, atât timp cât acestea sunt cauza – dar și soluția – multor probleme. Le vom permite artiștilor să ne călăuzească în explorare, deoarece o componentă a experienței lor – la fel și cea a curatorilor și a istoricilor – este identificarea relațiilor în și în jurul operelor de artă. Corespondența dintre domenii nu este, desigur, perfectă. Probabil nu vei repara o relație ruptă contemplând un Matisse ori un Mehretu. (Dar spuneți-mi, dacă vi se întâmplă!) Însă de acum ar trebui să fie limpede că arta ne poate pregăti în vederea muncii mentale intense, altfel greu de antrenat. În artă, întâlnim peste tot relații între elemente vizuale, cum sunt forma și

---

¹ Anthony Lane, „Top Ten Things About Wonder Woman”, *New Yorker*, 5 iunie 2017.

² „Tawfiq al-Hakim”, *Encyclopedia Britannica*, 22 iulie 2020.

³ Society for Personality and Social Psychology, „Meaningful Relationships Can Help You Thrive”, *ScienceDaily*, august 2014.

Pygmalion și Galatea de Jean-Léon Gérôme, cca 1890, ulei pe pânză.

culoarea, și principii ale modelării și designului, așa ca simetria și dimensiunile. Și ele pot fi delicate, furtunoase, tulburi, visătoare și așa mai departe. Putem analiza asemenea relații în același fel în care analizăm relațiile dintre piesele și jucătorii din problemele noastre.

Să ne uităm mai întâi la tabloul de la începutul acestei secțiuni, *Pygmalion și Galatea*, pictat în 1890 de artistul francez Jean-Léon Gérôme. Se inspiră din povestea sculptorului și a mării lui iubiri. Îl înfățișează pe Pygmalion, poate nu surprinzător făcut să semene cu un Gérôme mai tânăr; Galatea, statuie transformată în femeie; și Cupidon, zeul iubirii, plutind în fundal și îndreptându-și săgeata către cei doi. Scena se desfășoară în atelierul lui Pygmalion,

unde va în Cipru, unde trăia el, exact în clipa când Galatea prinde viață. Se poate vedea cum albul pur al picioarelor ei se transformă într-o nuanță pală de roz.

Ce fel de relații sunt zugrăvite în tablou?

Considerați că relația dintre Pygmalion și Galatea are caracter romantic? De ce da, de ce nu?

Credeți că relația dintre Pygmalion și Galatea este problematică? De ce da sau de ce nu?

Dintre Pygmalion și Galatea, cine are mai multă putere?

De ce credeți asta?

Există în pictură ceva care să susțină sau să respingă asta?

Gérôme a surprins momentele de încordare cu asemenea realism – era specializat în scene exotice și situații erotice – încât, ca privitor, ai sentimentul că te afli alături de protagoniști. De aceea, și datorită uluitorului spate dezgolit al femeii, este una dintre cele mai populare lucrări din Metropolitan Museum of Art de la New York. Faimoasa imagine este reprodusă pe postere, tricouri și chiar și pe măști. Însă reacțiile sunt în general împărțite. Unii se zbârlesc la ideea că un bărbat creează versiunea lui de femeie perfectă. Alții văd în ea iubire predestinată sau chiar personificarea nașterii din nou, cu ajutorul altcuiva.

Kate Lemery, specialistă în istoria artei, a lucrat la National Gallery of Art și la Smithsonian Institution și are o copie a picturii în dormitorul ei, plasată în așa fel încât să se vadă din hol. „Chiar și dacă trec pe acolo întâmplător, în vreme ce fac cine știe ce treabă plicticoasă gospodărească – fac ordine sau dau cu aspiratorul – scrie ea –,

inima îmi bate mai repede de câte ori o văd.”¹ A privit prima oară tabloul în adolescență, când a venit din Iowa în vizită cu colegii de liceu, și a fost atrasă de „frumusețea” lui și de „tema romantică”. Pentru ea, este „o emoționantă imagine a iubirii – un sărut care transformă marmura albă și rece în tonurile mai trandafirii ale cărnii omenești”². Ideea de a fi „readusă la viață cu un sărut” este adoptată de bărbați și femei deopotrivă, de la Romeo al lui Shakespeare la cântăreața Gwen Stefani, care, în discursul ținut cu prilejul evenimentului „Femeia anului”, organizat de revista *Glamour* în 2016, i-a mulțumit prietenului ei, Blake Shelton pentru că „mi-a redat viața cu un sărut”³. Lemery este de părere că tabloul îl prezintă pe artist în postura de creator de viață și reprezintă propria ei trezire la artă.

Alții privesc mai puțin favorabil pictura și ceea ce descrie ea. Amanda Lampel, educator de artă⁴ care a lucrat la Met, consideră pictura „un pic alarmantă pentru feministele de pretutindeni” atât timp cât vede o femeie care a fost atinsă înainte de a-și da consimțământul: „La o privire mai atentă, este evident că Gérôme ne arată momentul chiar dinainte ca zeul Cupidon să o atingă pe Galatea cu săgeata lui.⁵ Tehnic vorbind, Galatea încă nu răspunde neapărat la iubirea lui Pygmalion. Felul cum îl apucă de braț este cât se poate de grăitor: «Scutește-mă!» În acest moment, nu este decât o tânără agresată, care nici măcar nu poate fugi de acel individ, din cauză că picioarele îi sunt încă încremenite în piatră.” (Uitați-vă încă o dată la

¹ Kate Lemery, „Awakening to Art”, *After the Art*, 4 decembrie 2018.

² *Ibidem*.

³ Lauren Cowling, „Gwen Stefani Says Blake Shelton Kissed Her Back to Life After Divorce”, *One Country*, 21 noiembrie 2016.

⁴ Amanda Lampel, „Pygmalion and Galatea”, *Sartle*, <https://www.sartle.com/artwork/pygmalion-and-galatea-jean-leon-gerome>.

⁵ Studiu pentru *Pluta Meduzei* de Théodore Géricault, ulei pe pânză, 36 x 48 cm, Muzeul Luvru, Paris. Wikimedia Commons.

pictură, săgeata lui Cupidon încă se află în arc.) Când National Junior Classical League, un grup de tineri format din liceeni, i-au ales pe Pygmalion și Galatea ca temă a concursului lor cu costume din 2020, mulți, printre care și latinista și editoarea revistei *Ad Aequiora*, Dani Bostick, au deplâns hotărârea. Bostick scria: „Trivializarea violului este periculoasă și lipsită de etică. Acest joc de-a asaltul sexual nu-și are locul în educație.”¹

Care evaluare a tabloului să fie cea corectă? Onorează femeile sau le jignește? Spre deosebire de faptele concrete, relațiile prezintă niveluri de nuanțe care le pot face dificil de dezlegat în cadrul rezolvării de probleme. Este util să luăm în considerare sursa.

Să începem cu cei care ne-au comunicat informațiile. În cazul de față, am trecut în revistă opiniile lui Kate Lemery, Amanda Lampel și Dani Bostick. Prin urmare, trebuie să aflăm cine sunt. Au experiență în acest domeniu? Cât de aproape le este? Există motive care le-ar putea influența atitudinea?

Toate trei sunt femei, adică știu direct cum sunt tratate. Lemery și Lampel au calificări artistice asemănătoare; cea dintâi este istoric de artă și a lucrat la National Gallery of Art și la Smithsonian, cea de-a doua este educator de artă și a fost angajată la Met. Și Bostick este profesoară, predă latina la liceu și a antrenat și ea ofițeri din US Air Force Academy. Aceste informații nu sunt menite să judece sau să le ierarhizeze în vreun fel oarecare, fiind un simplu exercițiu de evaluare a surselor noastre. Aceeași strategie trebuie aplicată în cântărire oricăror informații. Este mesagerul de încredere? Câtă experiență are? De unde deține datele? Ce părținare personală ar putea să intervină în informații?

---

¹ Dani Bostick, „Dear National Junior Classical League, Don't Have Children Dress Up Like Galatea & Pygmalion at Your Convention“, *Medium*, 19 februarie 2020.

Pentru a evalua astfel de filtre perceptuale, vom lua în considerare orice altă informație găsită. Lemery este mamă și muncește de acasă, romancieră și jurnalistă independentă cu articole publicate în *Washington Post*. Și Bostick publică la *Washington Post* și în *Marie Claire*, *Cosmopolitan* și *Parenting*. Este și consilieră și susținătoare a victimelor abuzurilor și atacurilor sexuale.¹ Influențează zona din care vin perspectiva lor asupra lui *Pygmalion și Galateea*? Când facem orice fel de evaluare, trebuie să fim conștienți de filtrele personale, dar și de ale celor din jur.

În ce privește legătura directă cu tabloul, ele nici nu l-au pictat, nici nu au participat la vreo vânzare, nici nu îl au în proprietate. Știm că Lemery l-a văzut cel puțin o dată personal, când era în liceu, și a impresionat-o în asemenea măsură încât are o reproducere pe peretele dormitorului ei. Lampel a lucrat la Met și a avut ocazia să vadă de nenumărate ori tabloul.² Potrivit observației din autobiografia ei, „îi place la nebunie să vadă copiii arătând cu degetul torsurile glorioase pe care le expune muzeul”. Nu este limpede dacă Bostick a văzut originalul. Ca americance moderne ale anului 2020, niciuna dintre ele nu a avut o relație directă cu artistul care l-a pictat acum 150 de ani. Dar să ne ocupăm și de el.

Cine a fost Jean-Léon Gérôme și, mai ales, care a fost atitudinea sa față de femei? Trebuie să fim conștienți că datele pe care avem ocazia să le aflăm despre el nu se constituie într-o descriere completă a caracterului său, dar ne vom strădui să fie cât mai cuprinzătoare. După cum vom afla în acest volum, imposibilitatea atingerii perfecțiunii nu trebuie să constituie o piedică, ci ne poate fi de folos.

---

¹ „About Me”, DaniBostick.net, <https://www.danibostick.net/about-me-contact.html>.

² „Amanda Lampel”, *Sartle*.

Despre Gérôme știm că a trăit aproape 80 de ani, majoritatea în secolul al XIX-lea; s-a născut în Franța, în 1824, și a murit tot acolo, în 1904. S-a căsătorit cu fiica negustorului, de artă care se ocupa de lucrările sale și au avut patru fiice și un fiu. Căsnicia lui pare să fi fost „lungă și fericită”; nu se pomenește despre vreo amantă.¹ Soția a fost uneori subiect al lucrărilor, dar modelul său preferat de mai bine de un deceniu, inclusiv pentru Galatea, a fost Emma Dupont, care a sosit la Paris când avea 17 ani și a devenit model după ce prietenul ei a părăsit-o, lăsând-o fără un ban.² Munca ei pentru Gérôme și alți artiști era bine plătită – dublu cât o croitoreasă și mai mult decât un model bărbat –, ceea ce i-a permis să închirieze un apartament modest. Nu apare doar în lucrări, ci și în multe dintre fotografiile care îl arată pe artist la lucru; imaginile îi redau degajați, simțindu-se la largul lor.³ Un jurnalist al vremii care a intervievat-o pe Dupont nota că este „isteață” și multe posturi erau propuse chiar de ea.⁴ Nu s-a păstrat corespondența dintre Dupont și Gérôme, dar l-a inspirat în multe lucrări – la fel ca pe alți artiști cărora le-a pozat – într-o vreme în care se poate afirma că era cel mai renumit pictor din Franța.

Cei care l-au cunoscut direct pe Gérôme îl considerau o personalitate „magnetică”⁵. Era pictor academic într-o vreme când acest termen era semn de mare laudă, profesor la École des Beaux-Arts, unde conducea unul dintre

¹ „Lot 43: Jean-Léon Gérôme”, *Bonhams*, <https://www.bonhams.com/auctions/24213/lot/43/>.

² Susan Waller, „Jean-Léon Gérôme’s Nude (Emma Dupont): The Pose as Praxis”, *Nineteenth Century Art Worldwide*, vol. 13, nr. 1, primăvara 2014.

³ Fotografie: Anonim sau Louis Bonnard, Jean-Léon Gérôme cu un model în vedere frontală, pozând pentru *Omphale*, ipsos în vedere frontală, cca 1885. Département des Estampes et de la Photographie, Bibliothèque Nationale de France, Paris.

⁴ Waller, „Jean-Léon Gérôme’s Nude”.

⁵ „Jean-Léon Gérôme – Biography and Legacy”, *The Art Story*, <https://www.theartstory.org/artist/gerome-jean-leon/life-and-legacy/>.

Gérôme și Dupont, 1885.

cele mai cunoscute și mai selective ateliere. Gérôme s-a angajat într-o cruciadă cât se poate de publică împotriva noii școli a picturii impresioniste, exact într-o vreme când propria sa operă intrase sub tirul sever al criticilor contemporani, acuzându-l că produce artă cu valoare comercială, pe gustul maselor.¹ Grație progresului tehnicilor fotografice (dar și socrului său, un foarte cunoscut dealer internațional), Gérôme a fost unul dintre cei mai intens reproduși artiști ai lumii.² Până în 1880, realizase un corp masiv de lucrări originale – circa 700 de picturi și 70 de sculpturi s-au păstrat până astăzi. Fără să reprezinte o majoritate, lucrările lui cele mai populare reprezintă nuduri feminine, de obicei personaje istorice, cum ar fi Cleopatra, sau personificări de zeițe ori virtuți. Asta ne sugerează că obsesia nudurilor feminine ar trebui pusă mai degrabă pe seama colecționarilor și a consumatorilor decât pe a artistului în persoană.

¹ Scott Allan și Mary Morton, *Reconsidering Gérôme* (Los Angeles: J. Paul Getty Museum, 2010).

² Emily Beeny, „Blood Spectacle: Gérôme in the Arena”, în Allan și Morton, *Reconsidering Gérôme*.

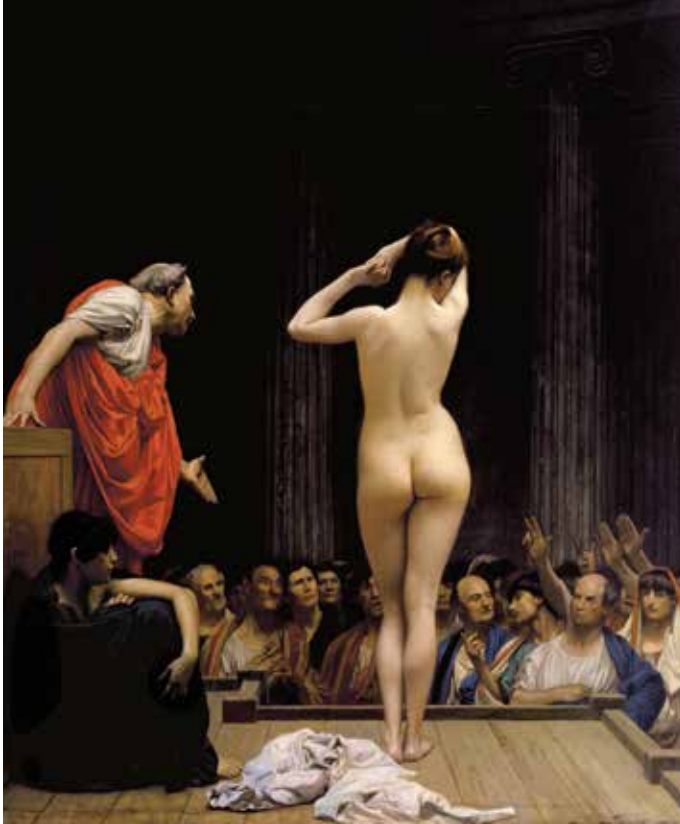

Adevărul ieșind din fântână în chip de femeie înarmată cu bici ca să pedepsească omenirea de Jean-Léon Gérôme, 1896.

Când picta nuditatea, Gérôme așeza femeile în centrul imaginii, unde privitorul se uita mai întâi și probabil îndelung. Formele și chipurile sunt realiste și de multe ori transmit sentimente puternice. Într-o lucrare bine cunoscută, cu titlu deloc subtil, o femeie simbolizează Adevărul. *Adevărul ieșind din fântână în chip de femeie înarmată cu bici ca să pedepsească omenirea*¹ face trimitere la un citat din filozoful Democrit: „Despre adevăr nu știm nimic,

---

¹ Bogdan Migulski, „Inspiration: ‘Truth Coming Out of Her Well to Shame Mankind’ de Jean-Léon Gerôme“, *The Art Bog*, 13 februarie 2005.

Piață de sclavi romană de Jean-Léon Gérôme, cca 1884.

căci adevărul se află într-o fântână.” După ce a fost expus într-o expoziție permanentă la Musée Anne de Beaujeu din Moulins, Franța, în 2012, imaginea a devenit în scurt timp o memă de reacție feministă, iar la vremea carantinei din 2020, a fost adoptată de unele femei ca fundal de Zoom.¹ Într-o altă pictură, *Piață de sclavi romană*, din 1884,

---

¹ Gavia Baker-Whitelaw, „How a 19th Century Nude Painting Became a Feminist Meme”, *Daily Dot*, 31 iulie 2017; „Truth Coming Out of Her Well to Shame Mankind”, Know Your Meme, <https://knowyourmeme.com/memes/truth-coming-out-of-her-well-to-shame-mankind/>; Jo Perry, „Jo Perry”, Facebook, 20 aprilie 2020, <https://www.facebook.com/joperryauthor/posts/moodzoom-background-of-the-daytruth-coming-from-the-well-armed-with-her-whip-to-/1420449328142800/>.

o femeie, probabil scoasă la vânzare, este prezentată pe o scenă în fața unui public exclusiv masculin. Prin limbajul ei corporal – poziția instabilă, capul îngropat sub cot – Gérôme pare să îi dea un drept la replică siluetei mute. Să ne întoarcem acum la reprezentarea lui Pygmalion și a Galateei. Știind acum că artiștii, și mai ales cei din secolele trecute, acordau persoanei celei mai importante din pictură poziția de onoare, cum interpretați talia mai înaltă a Galateei față de Pygmalion? Selecțiile făcute de Gérôme subliniază acest fapt dincolo de orice îndoială: Galatea se apleacă și Pygmalion se înalță spre ea cocoțat pe o cutie, în vârful degetelor, cu mușchii coapselor încordați de efort. Unii istorici au interpretat imaginea ca pe aceea a dominației feminine, remarcând că, în postura de obiect al afecțiunii lui totale, ea este cea care deține controlul total asupra lui.¹

Această idee a inversării puterii de gen îmi amintește de ceea ce mi-a spus odată un prieten a cărui soție era însărcinată cu primul lor copil. L-am întrebat dacă își dorea băiat sau fată, iar el mi-a zis că nu depinde de el. „Ba sigur că da”, l-am necăjit. „Ovulul ei are un cromozom X. Sperma ta are un X sau un Y. Asta decide.” A ridicat din sprânceană și mi-a zis: „Dimpotrivă. Sperma mea nu are niciun control. Îți garantez, ca bodyguardul dintr-un club VIP, ovulul ei decide pe care îl lasă să se apropie. Soția mea este stăpână peste tot ce se petrece în corpul ei.”

Mi-a plăcut la nebunie punctul lui de vedere total diferit în ce privește fecundarea. Website-ul de la Stanford School of Medicine declară limpede: „Sexul copilului depinde de care spermatozoid ajunge primul la ovul.”²

¹ Emily Bedard, „Pygmalion and Galatea”, *Artery: The Art History Journal of Students*, Lyme Academy College of Fine Arts, 23 aprilie 2006.

² Amy Johnson, „Chromosomes”, *The Tech Interactive*, Stanford University, 5 aprilie 2012, <https://genetics.thetech.org/ask-a-geneticist/which-parent-decides-whether-baby-will-be-boy-or-girl>.

Ce-ar fi dacă rezultatul concepției ar depinde nu de o cursă, ci de o probă? Ce-ar fi dacă, în loc să fie reprezentarea dorinței împlinite a unui artist, Gérôme a pictat *Pygmalion și Galatea* ca imagine a nebuniei artistice? Trebuie să luăm în considerare toate posibilitățile și toți actorii.

Ajungem astfel la autorul materialului sursă: poetul Ovidiu, cel care a scris primul povestea lui Pygmalion. Clasicistul Geoffrey Miles numește poemul original „una dintre cele mai puternice fantezii bărbătești... o femeie de o frumusețe desăvârșită desenată potrivit specificațiilor iubitelui și absolut devotată creatorului ei”¹. Asta să fi fost intenția lui Ovidiu?

Întoarcerea la origini ar putea să pară o bătaie de cap inutilă, dar problemele legate de relații pot fi extrem de dificile și de grave, iar implicațiile lor pot avea repercusiuni legale și criminale. Nu vrem și nici nu ne permitem să iasă prost. Ceea ce ne întoarce în urmă cu 2 000 de ani, la poemul latin din secolul I. Canonul literar al acelei perioade este astăzi adesea taxat drept patriarhal, ceea ce ar putea fi adevărat judecând după ponderea bărbaților și femeilor în rândul autorilor, dar ar fi echitabil să spunem că povestea lui Pygmalion, așa cum a scris-o Ovidiu, este misogină? Criticii nu se pun de acord. Cei care consideră că povestea dezvăluie un contact sexual neconsimțit trimit la versul în care statuia se trezește și „se îmbujorează sub atingerea creatorului ei”. Termenul latin este *erubuit*, care poate însemna „a se îmbujora *cu rușine*”². Cei care o consideră o „mică poveste fermecătoare” notează că el poate să însemne și să „roșească *cu decență*”³. Susținătorii unei

¹ Geoffrey Miles, *Classical Mythology in English Literature* (Londra: Routledge, 1999).

² Bostick, „Dear National Junior Classical League”.

³ Caroline Perkins, Denise Davis-Henry, *Ovid: A Legamus Transitional Reader* (Mundelein, IL: Bolchazy-Carducci Publishers, 2009).

love story, care cred că Pygmalion nu le urăște pe toate femeile de vreme ce s-a îndrăgostit de cea creată de el, aduc în discuție că Venus, o zeiță, i-a împlinit dorința și ea este cea care a hotărât să umanizeze statuia, amintindu-și că sculptorul era cât se poate de atent cu opera sa, de teamă să nu o rănească.¹ Susținătorii versiunii unei povești a desfrânării credeau că Pygmalion se temea să nu lase vânătați din cauză că-și trata statuia cu atâta violență.² Unii critici numesc statuia „obiect al iubirii”; alții doar „jucărie sexuală”³. Unul presupune chiar că Pygmalion ar fi agalmatofil, o persoană excitată sexual de manechine nude.⁴ Alții aduc în discuție faptul că sculptorul nu „îndrăznește” să-i ceară lui Venus să aducă la viață statuia, ci cere, în schimb, o femeie „ca ea”⁵. Un profesor de studii clasice merge un pas mai departe: „Privind acest text mai critic, statuia nu este un obiect al plăcerii, ci mai degrabă al atacului sexual repetat și al violului.”⁶ Povestea a fost considerată pe rând „glorificare a superiorității masculine” și „o surprinzătoare inversare a rolului de gen masculin și feminin” expusă de „o slăbiciune tristă și jalnică” a unui bărbat disperat după iubire.⁷ Ovidiu ce o fi intenționat? Poate găsim indicii într-alte scrieri ale sale.

Una dintre temele centrale ale *Metamorfozelor* sale este despre cum poate fi folosită puterea pentru a-i reduce la tăcere pe alții. Povestea imediat dinaintea celei a lui Pygmalion vorbește despre femei transformate în piatră

¹ Bedard, „Pygmalion and Galatea”.

² Ian Lockey, „Not a ‘Charming Little Tale’”, *Medium*, 26 februarie 2020.

³ Perkins și Davis-Henry, *Ovid*; Lockey, „Not a ‘Charming Little Tale’”.

⁴ Lockey, „Not a ‘Charming Little Tale’”; Mark D. Griffiths, „Love Sculpture”, *Psychology Today*, 1 noiembrie 2013.

⁵ Bedard, „Pygmalion and Galatea”.

⁶ Lockey, „Not a ‘Charming Little Tale’”.

⁷ Bedard, „Pygmalion and Galatea”.

drept pedeapsă pentru promiscuitatea lor. Mânat de antipatia față de ele, Pygmalion se jură să rămână holtei, dar se îndrăgostește de propria statuie, care apoi se trezește la viață. Ovidiu scria în vremea împăratului August, care tocmai promulgase „legi ale căsătoriei“ care pedepseau atât celibatul, cât și adulterul, în tendința de a susține moștenitorii legitimi. Aceste legi erau deosebit de aspre față de femei, îngăduindu-le bărbaților să-și ucidă soțiile și fiicele. Unii susțin că, prin povestea lui Pygmalion, Ovidiu își bătea joc de legi și de atitudinile conservatoare ale vremurilor; alții, dimpotrivă, consideră că le susținea. Ovidiu a compus un tratat în trei volume despre iubirea romantică și sexuală, *Ars amatoria*, în care îi sfătuia pe bărbați cum să le curteze pe femei, spre exemplu: „Nu uitați de ziua ei de naștere.“ În introducerea la ediția din 1965, traducătorul B.P. Moore l-a numit pe Ovidiu „un pezevenghi cu studii clasice“, a cărui scriere „reprezintă o încercare radicală de a redefini relațiile dintre bărbați și femei în societatea romană, susținând o îndepărtare de paradigma forței și a posesiei spre concepte de împlinire reciprocă“¹.

Față de această serie de dovezi, schimbați oricare din răspunsurile date? Înainte de asta, v-ați gândit la ideea că Galatea ar fi putut să aibă putere asupra sculptorului ei? V-ați gândit ce efect ar putea să aibă pictura asupra celor care au suferit o agresiune sexuală? Având la dispoziție mai multe informații, este acum mai ușor să ne dăm seama că relația dintre Pygmalion și Galatea așa cum este înfățișată de pictura lui Gérôme de la Met poate fi interpretată ca romantică ori ca un lucru mai problematic. Care interpretare este corectă? Într-un cuvânt: amândouă.

---

¹ Ovidiu, *Ars Amatoria*, trad. B.P. Moore (Londra: The Folio Society, 1965).

RECONCILIAREA ÎN RELAȚII

Pygmalion și *Galateea* reprezintă o speranță pentru unii privitori și o traumă pentru alții. Putem reconcilia această dihotomie acceptând ambele puncte de vedere. Nu este un subterfugiu. Nici nu luăm partea cuiva, nici nu stabilim nevinovăția. Și nici nu ierarhizăm gradele de dreptate; în relații, sentimentele oricui pot fi adevărate. Un punct de vedere poate să aibă mai multă vigoare decât altele; cineva poate avea vocea mai puternică, dar asta nu-l face mai îndreptățit. Când dezlegi ițele unor relații, scopul nu este să joci rolul judecătorului și al juriului, ci al detectivului și al moderatorului. Și o putem realiza adunând cât mai multe informații cu putință, lăsând larg accesul datelor venite de la alții, inclusiv de la jucătorii secundari, și ținând seama de toate părțile implicate. Asta înseamnă capacitatea de a asculta cu atenție și de a face față alegerilor dificile.

Să presupunem că sunteți profesor și le prezentați elevilor povestea lui Pygmalion. Cum procedați, știind că poemul și tabloul pot fi interpretate în moduri total opuse? Să refuzi pur și simplu să discuți despre operă deoarece este problematică nu poate fi cea mai bună opțiune, pentru că evitarea aspectelor dificile nu reprezintă o soluție. De fapt, ocolirea în general a problemelor incomode (infidelitate, rasism, insolvență, pandemii) nu face decât să producă probleme și mai grave. Revenind la chestiunea noastră, să ne amintim ce am învățat de la artiștii plastici despre confruntarea cu ambiguitatea, atacarea conflictelor spinoase și întocmirea planurilor:

PASUL #1: ȘTERGE-ȚI OCHELARI!

Mai întâi, trebuie să examinăm prejudecățile și părțirile proprii față de lucrare. Stârnește în noi teamă sau dorință? Există ceva în trecutul sau în circumstanțele noastre actuale care ar putea influența modul cum o abordăm?

Recunoscându-ne și acceptându-ne filtrele, prevenim ca ele să nu ne influențeze inconștient.

PASUL #2: SCHIMBĂ-ȚI PANTOFII!

Apoi, să luăm în considerare felul în care lucrarea ar putea să îi afecteze pe alții. Ce ar avea de spus despre lucrare alte persoane din viața noastră – atât cele care în general sunt de acord cu noi, cât și cele care ne contrazic? Dacă ai fi elev, ce sentiment ai avea în clasă? Dar elevă? Un elev care a trecut prin experiența unei agresiuni sexuale? Un elev care crede că nu-și va găsi niciodată iubirea? Un elev de culoare? Căutând și luând în considerare alte puncte de vedere, putem ajunge la o soluție mai cuprinzătoare.

PASUL #3: DEFINEȘTE-ȚI PROIECTUL!

Există o masă de informații de care să ținem seama, prin urmare ea trebuie organizată și evaluată la un nivel superior. În acest scop, putem pune la cale un scurt studiu *notan*: reducerea opțiunilor la cele două extreme. Care este scenariul cel mai fericit dacă decidem să prezentăm lucrarea? Dar cel mai nefericit? Îi putem face față acestuia din urmă? Care este scenariul cel mai fericit dacă hotărâm să *nu* studiem Pygmalion? Dar cel mai nefericit? Pictura din secolul al XIX-lea și mitul grecesc din care se inspiră pot să pară îndepărtate, dar chestiunile pe care ne obligă să le confruntăm sunt la fel de vii ca principalele știri ale zilei. Iar studierea artei, îndeaproape, ne poate ajuta să elaborăm strategii de succes în asemenea controverse. Am întâlnit recent la Washington o avocată guvernamentală de carieră care se plângea că autoritățile se gândeau să schimbe numele școlii elementare urmate de fiica ei, pentru a se distanța de personajul istoric omonim. „A fost un bărbat al timpului său”, comenta ea. „Nu putem să-l judecăm potrivit perspectivei noastre de astăzi.”

Pe această doamnă nu o deranja numele inițial al școlii, dar asta nu înseamnă că și alții gândeau la fel. Dacă aș fi în Consiliul municipal și ar trebui să iau o decizie de acest fel, aș asculta toate părțile și apoi aș evalua repercusiunile fiecărei opțiuni. Cât de afectați ar fi de schimbarea numelui cei care se împotrivesc ideii? Este o bătaie de cap, produce neplăceri și va fi nevoie și de fonduri pentru rebranduire. În ce măsură îi deranjează numele actual pe studenți și pe familiile lor? Îmi imaginez ce sentiment aș avea dacă aș intra pe porțile unei instituții sponsorizate de stat care poartă numele cuiva care a făcut rău altora. Cât de motivată aș fi să merg la școală? Cât de motivată aș fi să am succes atât timp cât gândesc că oamenii care o conduc sunt împotriva mea? Tradiția reprezintă o forță călăuzitoare, dar nu are ultimul cuvânt. Nu trebuie să acceptăm ceva doar pentru că așa a fost dintotdeauna. Gândiți-vă la liceul de băieți St. Mary's.

Profesorul de latină Ian Lockey era preocupat de povestea lui Pygmalion și de tradiția clasică atunci când a spus: „Să nu acceptăm poveștile așa cum ne-au fost lăsate, ci mai degrabă să aplicăm lentila noastră modernă și să stimulăm o generație viitoare să ni se alăture în lupta pentru un domeniu al cunoașterii de care putem fi mândri.”¹ Ar fi putut la fel de bine să afirme același lucru despre aproape toate lucrările de artă abordate de noi. Revizuirea critică – adică instrumentele cu care ne-am antrenat să vedem și, mai general, să gândim și să trăim – ne permite mai mult decât să apreciem nuanțele unei lucrări de artă. Ne oferă șansa de a lua cunoștință de propriile noastre filtre și perspective în acțiune, de a ne ajusta viziunea și de a o adapta la o lume în schimbare.

---

¹ Ian Lockey, „Not a ‘Charming Little Tale’”.

REZOLVAREA DE PROBLEME CU NBA

Uneori am sentimentul că nu vorbesc în sesiunile mele decât despre artă – însoțită de moarte, dezastre, boli și distopii. În realitate, „Art of Perception“ nu-i deloc ceva atât de sumbru; analiza artei în grup aduce o atmosferă de veselie, stârnind multe hohote de râs, iar de plictiseală nici nu se poate vorbi, mai ales atunci când clientul este National Basketball Association. Cineva din conducerea lor a auzit de munca mea cu profesioniști din zona aplicării legii în vederea ridicării nivelului lor de percepție și m-au angajat să organizez o sesiune destinată responsabililor cu securitatea din NBA la următoarea lor ședință de la Las Vegas.

Așa am ajuns într-o sală de hotel cu dimensiuni de cavernă, fără ferestre, în care se aflau vreo două sute de persoane, 95% bărbați cu mult peste 1,80 m înălțime. La ora 16.00, când mi-a venit rândul, sesiunea mea de două ore rămăsese singurul obstacol înaintea unui cocktail party, cu muzică live și mâncare din abundență, găzduit de NBA. Funcționara care a avut obligația să mă prezinte s-a urcat pe scenă și a citit sec de pe hârtia ei: „Amy Herman a venit tocmai de la New York ca să ne spună în ce fel poate fi de folos arta siguranței din timpul jocurilor desfășurate în NBA.“

A fost semnalul ca să mă ridic și să ies în fața celor din sală. Dar se pare că a fost și semnalul pentru ca toți cei prezenți să lase ochii în jos și să înceapă să caute pe telefoane. Începuse numărătoarea inversă până la cocktail party. Erau hotărâți să treacă peste următoarele două ore cât mai ușor cu putință, chiar dacă asta însemna să mă ignore. Simțeam cum îmi pierd „obiectul muncii“.

Am pus mâna pe microfon și am privit în luminile orbitoare. „Hai să reluăm introducerea, OK?“, am zis. „Am să mă mișc repede, asta vă va deschide ochii, iar aici

eu sunt șefa. Ați înțeles?” Odată zise aceste cuvinte, oamenii au început să mă privească și, judecând după puținele chipuri pe care le puteam distinge, se întrebau acum „Cine-o fi această doamnă și despre ce-o avea de gând să ne vorbească?”.

Ținându-mă de promisiune, am început cu o comandă. Le-am indicat să se prezinte persoanei de la dreapta lor și să hotărască cine rămâne cu ochii deschiși și cine îi închide. În următoarele minute, toată droaia de experți în securitate și baschet și-au descris între ei picturi de Monet și Picasso – cu ochi cășcați, cu pleoapele trase, rotind din mâini, strâmbându-se și țișând în gura mare. Pe urmă le-am arătat ce le scăpase în fiecare dintre tablouri. Următoarele două ore au zburat mai repede decât își imaginase careva dintre ei.

Un lucru cât se poate de limpede este că acești oameni aveau un excelent simț al percepției. Jobul le pretindea să-și petreacă orele de lucru urmărind mulțimi zgomotoase, greu de stăpânit; să asculte ce li se spunea prin cască; să fie cu ochii în patru pentru a asigura integritatea fizică a jucătorilor, supraveghind în același timp ieșirile din sală, pe GM (general manager) și pe cei din pază, totul într-un enorm vacarm de anunțuri, scandări și aplauze. Sunt adevărați maeștri ai multifuncționalității. Cu toate astea, fiecare meci înseamnă un ansamblu complex de elemente în mișcare și poți foarte ușor să cazi în mulțumirea de sine, mai ales când ești cu adevărat bun în ceea ce faci.

Eram conștientă de abundența de pricepere a celor prezenți, prin urmare am apelat la lucrări de artă care să le pună la încercare momentele de neatenție și să îi ajute să găsească echilibrul între imaginea în mare și detaliile ei. Am urmărit să le arăt cum să combine ceea ce observau cu ceea ce *nu* se petrecea. Ceea ce îmi spusese cu ani în urmă acel polițist îmi revenea în minte, tocmai pentru că se potriveau atât de bine și în cazul acestui grup – „să-i scot

din cutie suficient de departe ca să știe ce au de căutat când intră la loc". Ceea ce aveam să le spun și să le arăt în acea sală de hotel trebuia să le revină în minte când se întorceau în arene, în tribune, între jucători și mulțimea spectatorilor. Trebuia neapărat să-i conving de realitatea acelor conexiuni, în așa fel încât să le rămână în minte.

De multe ori în cadrul unei sesiuni arăt câte două lucrări împreună și vorbesc despre deslușirea sensului amândurora, despre ce dezvăluie fiecare, cum contempla-rea lor când se află alături poate să amplifice unele idei și ce anume face fiecare mai bine decât cealaltă. Cele două imagini care urmează se referă ambele la zgomot, în moduri diferite. Pictura lui Archibald Motley intitulată *Viață de noapte*, din 1943, se referă la zgomotul exterior, vacarmul produs de muzică, mișcare și mulțimi agitate. În pictura din 2020 a Louisei Fishman, *Prea mult, prea mult*, zgomotul este mai degrabă interior. Cu tușeurile ei îndrăznețe, energice, aproape provocatoare, Fishman este o „pictoriță de acțiune”, una din pleiada de artiști ajunși la maturitate în anii 1950 și 1960, însă prin abordarea ei mai contemporană a picturii gestuale îi ajută pe privitori să vizualizeze zgomotul dintr-o perspectivă inedită.

Am privit succesiunea de tablouri, discutând cu acești șefi ai securității despre zgomotele interioare pe care le înfruntă, acele lucruri care trebuie reduse la tăcere – viața de acasă, un copil bolnav, propriile lor dureri, fizice sau psihologice – pentru ca ei să participe la jocuri cu toată prezența de spirit pretinsă.

La sfârșitul prezentării mele de aproape o sută de lucrări de artă, le-am spus că mă voi afla în spatele sălii de conferință ca să semnez exemplare din volumul meu, achiziționate pentru ei de NBA. Așteptându-mă la un exod în masă spre petrecere, în vreme ce eu aș fi așteptat singură numărând minutele până când mă puteam întoarce la mine în cameră, am fost plăcut surprinsă să

Viață de noapte de Archibald Motley Jr., 1943, ulei pe pânză.

Prea mult, prea mult de Louise Fishman, 2020.

constat că s-a făcut coadă de jur împrejurul încăperii. Mai mult, în vreme ce semnam volum după volum, am fost încântată să constat că mulți dintre ei proveneau din rândul polițiștilor din New York. Au fost momente încărcate de afecțiune, după care m-au invitat să-i însoțesc și m-au escortat la cocktail party.

Savurând creveți cu sos creole și bere rece, am auzit de ce sesiunea mea, în ciuda începutului lipsit de strălucire, a fost ca o briză de aer proaspăt pentru participanții plictisiți de conferință: nici videouri, nici statistici, nici grafice, nici șiruri de puncte de marcaj într-un rând nesfârșit de slide-uri PowerPoint. Un manager din cartierul meu, de lângă arena Madison Square Garden, a rezumat cât se poate de elocvent: „Ne-ai adus în lumea ta, iar acum ne putem întoarce într-a noastră cu ochii și mai bine deschiși.“

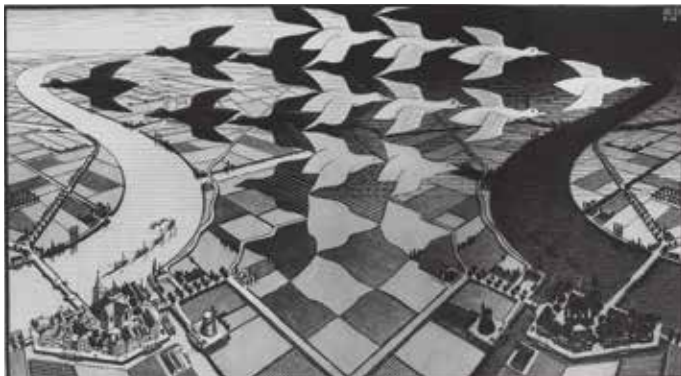
PATTERNURI ÎN ARTĂ

Creierul nostru se bucură în fața modelelor naturale, de la cochilii de melci în spirală la petale de flori, ceea ce și explică probabil de ce atâția artiști le încorporează în opera lor, de la arhitectură la broderii. Filozoful și matematicianul britanic Alfred North Whitehead spunea: „Arta înseamnă impunerea unui pattern asupra experienței, iar bucuria noastră estetică este recunoașterea aceluiași pattern.“¹

În esență, un pattern este relația dintre lucruri asemănătoare și lucruri care nu sunt asemănătoare. Același număr într-un șir – 3, 3, 3, 3 – este un model, la fel și numere diferite – 3, 700, 15, 15, 700, 3 – , în funcție de cum sunt dispuse. Artiștii sunt deprinși să folosească relația

---

¹ Alfred North Whitehead, *Dialogues of Alfred North Whitehead as recorded by Lucien Price* (Boston: David R. Godine, 2008).

Zi și noapte de M.C. Escher, 1938.

dintre elemente vizuale (ca forma și culoarea, textura și forma) și principiile designului (simetria, mișcarea, proporția etc.) pentru a comunica sens.

Graficianul olandez M.C. Escher a fost inspirat atât de natură, cât și de matematică. Priviți xilografura lui și notați toate patternurile și relațiile pe care le puteți distinge! Pornind de la titlu, cea dintâi poate fi „zi și noapte“.

Dincolo de relația dintre culoare, model, formă și direcție, ați remarcat elemente locale și elemente universale: uman și natural, uscat și orizont, biserică și stat, bine și rău? Întoarceți-vă și comparați la nivel micro și macro.

Am găsit patternuri și relații (în artă, între noi și artă, între noi și cei din jur) – cum procedăm acum cu ele? La fel ca un student în arte: examinăm de ce există. Ce le-a adus în joc? Ce le face să continue? Ce anume le face armonioase ori discordante, periculoase ori aducătoare de inspirație?

La University of North Carolina din Chapel Hill, studenții de la istoria artei sunt învățați de la bun început să

judece o operă „ca pe o serie de decizii luate de un artist”¹. „Treaba voastră este să vă dați seama și să descrieți, să explicați și să interpretați acele decizii și să încercați să explicați de ce artistul le-a preferat.” Același principiu se poate aplica și studiului relațiilor. Odată ce ați identificat un model de comportament, încercați să înțelegeți de ce ar trebui urmat. De cele mai multe ori, fiecare se poartă cum dorește. Ce determină o anumite alegere? Ce o potențază și ce o atenuează? Odată ce v-ați dat seama de ce apar anumite comportamente, vă puteți permite să construiți un sistem care promovează patternurile pozitive și vă îngăduie să interveniți înainte ca acelea rele să se transforme în probleme.

În timpul pandemiei, a crescut în mod dramatic tensiunea în împrejurări publice, mai ales pentru cei din industria serviciilor. Carantina, întreruperile lanțurilor de distribuție, stocurile scăzute, pierderea de locuri de muncă și teama – toate combinate – au întins la maximum nervii celor de pe ambele părți ale tejghelei. Tot mai des s-au auzit știri despre izbucniri temperamentale, unele urmate de împușcături. Ori de câte ori m-am aventurat în public de-a lungul acelor luni, m-am surprins mergând repede, ținându-mi respirația și căutând mereu drumul cel mai scurt spre ieșire.

Prin august 2020, vizitam o familie dintr-o mică suburbie și am oprit la un supermarket Kroger să iau de mâncare. Stăteam la coadă la sectorul de delicatese când un tip din zona de produse a început să strige. Nu distingeam ce spune, dar agitația și furia lui erau ușor de ghicit, chiar și de la distanță. În câteva secunde, a apărut un grup de angajați care s-au așezat în semicerc, la o distanță de el.

---

¹ „Art History”, The Writing Center, University of North Carolina at Chapel Hill, <https://writingcenter.unc.edu/tips-and-tools/art-history/>.

Au rămas nemișcați; a vorbit numai o femeie. Am văzut cum clătina din cap, dar nu a ridicat glasul și nici nu a gesticulat. Autoritatea ei calmă și prezența plină de respect a colegilor au părut să-l calmeze pe bărbat. Omul s-a relaxat și tonul vocii s-a domolit. Supărarea nu-i trecuse, dar a lăsat jos coșul și a ieșit din magazin cu pași apăsați, și asta a fost totul. Un angajat a cules repede lucrurile de pe jos și a dispărut cu ele. Toți ceilalți și-au văzut de treabă.

Nu m-am putut abține să o caut pe acea femeie și să-mi exprim admirația și aprecierea față de felul cum ea și colegii ei rezolvaseră incidentul. Mi-a spus că, în ciuda creșterii generale a gradului de iritare în rândul clienților, prefera munca în magazin datorită comunității de sprijin create de management. „Suntem tratați ca membrii unei familii – mi-a spus – și la rândul meu îi consider pe toți familia mea. Suntem atenți unii față de ceilalți, iar șefii noștri ne apără pe toți.”

Fuseră recent instruiți în tehnici de aplanare a tensiunilor, apelând, din câte am înțeles, la tactici ale organelor de aplicare a legii și militarilor. Tocmai asistasem la aplicarea cu succes a acelor instrucțiuni. Am întrebat-o ce considera ea cel mai util.

„În afară de faptul că știu că sunt susținută de cei din conducere, cel mai bun lucru pe care l-am învățat a fost cum să distingem patternuri în comportamentul cuiva, chiar înainte de a începe să țipe”, mi-a spus. Angajații au deprins să perceapă indiciile nonverbale care indică enervarea unui client: mers rapid cu coșul gol, pumni strânși, agitație fizică. Ori de câte ori recunoșteau aceste semne, angajații erau instruiți să își supravegheze limbajul corporal propriu și atitudinea, asigurându-se că transmit calm și încredere: „Dacă ești calm, se liniștesc și ei. Ne purtăm așa cum vrem să se poarte și ei – le inspirăm respect și măsură.”

Probabil că șefii de la Kroger și-au dorit pentru început să nu apară în știrile locale, de aceea au luat această

hotărâre, însă pregătirea în vederea recunoașterii de patternuri avea să le aducă mult mai multe beneficii. Angajații se simțeau confortabil în prezența clienților care, la rândul lor, aveau să se întoarcă în magazin.

Recunoașterea patternurilor pretinde exercițiu, dar oricine își poate forma asemenea deprinderi contemplând opere de artă. La o conferință de ecografie obstetrică – sugestiv intitulată „Uter cu perspectivă” – dr. Jo-Ann Johnson, care prezida simpozionul, studia o imagine ultrasonică a creierului în stadiu incipient de dezvoltare împreună cu Ravi Kapoor, expert de talie mondială. El i-a expus cum liniile lobului frontal sunt previzibile și pot dezvălui multe despre starea viitoare de sănătate a nou-născutului. „Vreți să știți cea mai bună metodă de antrenare a creierului în vederea recunoașterii de patternuri?”, a întrebat-o pe Jo-Ann. „Arta. Am învățat asta din cartea *Inteligența vizuală*. Le spun și studenților mei, dacă vor să progreseze, să se uite la artă.” Jo-Ann i-a urmat sfatul și pe urmă m-a angajat să vorbesc la următoarea conferință.

Vă propun să exersăm recunoașterea de patternuri ale relațiilor dintre oameni în pictura analizată și mai devreme: *Pluta Meduzei*. Ce modele remarcăți în modul de dispunere a personajelor pe plută?

Nu se află toate în aceeași poziție, dar asta nu înseamnă nici că pozițiile lor ar fi în totalitate unice. Bărbații sunt în trei posturi distincte: zăcând, îngenuncheați și în picioare. Alte patternuri remarcate de mine: bărbați cu brațele întinse și bărbați cu brațele pe lângă corp. Bărbați zăcând cu fața în sus sau în jos. Toți cei în viață par să privească în aceeași direcție, cu excepția a doi dintre ei. Patternul singur m-a făcut să urmez privirile majorității. Ce căutau sau la ce se uitau? La orizont pare să se vadă un punct – detaliul apare într-una din imaginile următoare. La o examinare atentă, se pare că este vorba de un vas.

Pluta Meduzei de Théodore Géricault, 1819, ulei pe pânză.

Înainte de a căuta patternuri, v-a trecut prin minte că majoritatea pasagerilor se uitau în aceeași direcție? V-ați gândit de ce?

Să examinăm opusul: pe bărbații care nu se uită spre vasul de la orizont. Cine sunt ei și încotro li se îndreaptă privirea? Unul, de lângă catarg, se uită la vecinii lui. Celălalt, un om cărunt, cu o cârpă roșie pe cap, se uită fără o țintă anume. El este singurul care pare să nu se uite la nimeni și la nimic. Priviți următorul detaliu din pictură: Ce putem determina despre relația dintre el și bărbatul pe care îl ține?

Diferența dintre culoarea pielii celor doi sugerează că bărbatul ghemuit este viu, dar nu și cel care zace lângă el. Mulți istorici de artă sunt de părere că este vorba de un tată și fiul său, judecând după diferența de vârstă și privirea pierdută, învinsă a bătrânului. Alții au remarcat brațul însângerat și bandajat al bărbatului, întrebându-se dacă nu fusese rănit încercând să-l apere pe fiul său de canibalism.

Pluta Meduzei de Théodore Géricault, 1819, ulei pe pânză.

Detaliu din partea de jos centrală.

Alte patternuri din înfățișarea personajelor de pe plută se referă la culoarea pielii lor. Majoritatea au piele de culoare deschisă, cu trei excepții: cel cățărât pe butoi, un bărbat de lângă catarg și un altul care zace cu fața în jos, probabil mort. Ce ne spune acest model al bărbaților de culoare răsândiți peste tot pe plută? Că moartea nu alege? Că până la urmă suntem cu toții oameni?

Se știe că, în realitate, un singur negru a supraviețuit naufragiului, Jean Charles, un african din echipaj.¹ După ce s-a împrietenit cu un alt supraviețuitor, inginerul Alexandre Corréard, un abolitionist veritabil cu care pictorul a vorbit pe larg, Géricault nu numai că i-a acordat lui Charles poziția de frunte, dar a creat și alte două personaje de culoare. Să ne uităm mai atent la relația lui Charles cu cei din jur.

---

¹ McKee, *Wreck of the Medusa*.

Pluta Meduzei de Théodore Géricault, 1819.

Detaliu din partea centrală, sus.

În afară de ocuparea poziției celei mai pregnantă, ceea ce, cum spuneam, denotă importanță în artă, Charles este susținut de toți cei din jur, fiind îmbrățișat de cel din spatele său și sprijinindu-și genunchiul pe spinarea altuia. Ține brațul stâng ridicat, în schimb cu mâna dreaptă o strânge pe cea a bărbatului din spate. Da, pe plută, peste tot, mâinile se leagă între ele, își asigură susținere și mângâiere.

Artistul Aengus Dewar duce această analiză un pas mai departe, remarcând că negrii de pe plută nu par deloc dintr-o categorie de „înrobiți sau meniți să fie scoși la mezat sau înlăturați“, ci sunt înconjurați de spirit

Pluta Meduzei de Théodore Géricault, 1819.

Detaliu din partea centrală.

„frățesc”¹. Mai scrie că bărbatul de culoare prăbușit „pare să fi fost îngrijit până atunci de cel care se întoarce în ajutorul celor care fac semnale”².

Este dificil de distins în reproducere, și chiar și în original, din cauză că Géricault a folosit bitum, un gudron menit să facă negrul și mai întunecat, care în cele din urmă a distrus tablouri întregi, însă personajul creat după modelul haitian Joseph, stând lângă catarg, își ține mâinile încleștate

---

¹ Aengus Dewar, „Under the Hood: What’s Going on in Famous Paintings – *The Raft of the Medusa*: Theodore Géricault”, *Medium*, 4 august 2020.

² *Ibidem*.

de ale vecinului. Dewar îl consideră „cel mai elocvent și mai uman gest din întregul tablou”, cei doi bărbați părând să se roage împreună. Ce încerca Géricault să transmită? Egalitatea în rugăciune și speranța de mântuire?

Mi-ar plăcea să cred asta, fiind o optimistă cu credință în bunătatea lui Dumnezeu. Dar alții ar putea să nu fie de acord cu interpretarea mea. Dacă cei doi își țin mâinile împreunate doar într-un gest de disperare? Dacă negrul care zace a fost răpus chiar de albul de alături (alături se vede un topor însângerat)? Nu putem accepta orbește rezultatele descoperirilor noastre sau ale altcuiva fără a le trece mai întâi prin filtrele percepției proprii.

PATTERNURI DIN NOI

După o prezentare făcută de mine la National Retail Federation despre cum operele de artă ne pot ascuți capacitatea de observație și percepție în vederea prevenirii pierderilor, un tip masiv, mestecând o scobitoare, m-a oprit în holul hotelului. „Sunt șeful Departamentului de returnări”, mi-a spus. „Trebuie să evaluăm fiecare situație în parte și să decidem dacă persoana ne spune sau nu adevărul. După ce v-am ascultat, am recunoscut patternuri și în ce mă privește.”

Mi-a explicat că s-a surprins de multe ori hotărând cine era onest și cine nu înainte chiar de a deschide gura, și nu după limbaj corporal sau înfățișare, ci în virtutea experiențelor sale anterioare. Știa că o asemenea abordare nu este nici comprehensivă, nici corectă. Aud același lucru și din partea celor care se ocupă de aplicarea legii și de domeniul medical. Este foarte ușor să te lași dominat de acest model, al aplicării unei experiențe din trecut, care se soldează cu căutarea asiduă a unui element care considerăm că trebuie să apară, chiar dacă soluția nu se dovedește cea adecvată. Dacă nu supunem patternurile pe care

creдем că le discernem prin filtrele noastre perceptuale, ele se pot transforma în piste false care ne abat de la informația critică de care avem nevoie.

Simplul fapt că știm de ce suntem capabili și că vom face acest lucru poate contribui ca recunoașterea patternurilor să nu se transforme într-o așteptare a patternurilor. Iată câteva alte modalități concrete de a opri așteptările voastre să umple în mod automat rubricile goale:

- Examinați cu atenție *primele* informații și răspunsuri găsite.
- Examinați cu atenție informațiile și răspunsurile pe care le *susțineți instinctiv*.
- Puneți la îndoială informațiile sau răspunsurile *doar satisfăcătoare*.
- Străduiți-vă conștient să nu ocoliți răspunsuri care vă sunt *incomode*.
- Căutați de fiecare dată *alternativă*.
- Revizuiți împreună cu un *coleg* informațiile sau răspunsurile.

Pentru a rezolva cu succes problemele legate de relații, trebuie să luăm în considerare în mod obiectiv toate informațiile disponibile, și nu să pescuim elemente care corespund soluției dorite de noi. Asta pretinde timp și gândire limpede; aceste resurse nu sunt neapărat la îndemână. Presupune un volum de muncă, însă rezultatele, sub forma unor soluții bine întemeiate, se vor dovedi pe măsura eforturilor.

Capacitatea noastră de a rămâne atenți doar pentru scurte perioade și cultura recompensei imediate ne impun să tragem repede concluzii, dar pentru a evita erori care pot duce la probleme și mai complicate, trebuie să parcurgem cu grijă acest proces. Asta nu înseamnă o lipsă de eficiență a procesului. De fapt, după cum vom afla curând, deadline-urile – termenele-limită, cu sumbră semnificație istorică – pot salva vieți.

